

TÜRK, KIRGIZ VE RUS EBEVEYNLERİN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI: KÜLTÜRLER ARASI KARŞILAŞTIRMA

Doç. Dr. Hasan YILMAZ

Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü
hasanyilmaz@manas.edu.kg

Öz

Her çocuk bir kültürün içine doğar ve kültürün temsilcileri olan anne babalar tarafından yetiştirilir. Her toplumun ebeveynlerinin çocuk yetiştirme tutumlarında bireysel farklılıklardan daha fazla, kültürün etkisi ile şekillenen benzerlikler vardır. Bu araştırmanın amacı, coğrafi ve kültürel yakınlığı olan Türk, Kırgız ve Rus ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarındaki farklılık ve benzerlikleri tespit etmektir. Bu amaçla, Kırgızistan'ın Bişkek kentinde yaşayan 394 Kırgız, 89 Türk ve 138 Rus anne babaya, Demir ve Şendil tarafından geliştirilen ve bu araştırma için Kırgızca ve Rusça formlarının geçerlik güvenilirlik çalışması yapılan ebeveyn tutum ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada; üç kültürü temsil eden ebeveynlerin disiplin konusunda daha fazla benzerlik gösterdiği, demokratik tutum konusunda daha fazla farklılıklara sahip oldukları saptanmıştır. Yapılan ikili karşılaştırmalarda demokratik tutum boyutunda Türk ebeveynlerinin Kırgız ve Rus ebeveynlerden; sıkı ve gevşek disiplin boyutunda Kırgız ve Rus ebeveynlerin Türk ebeveynlerinden daha yüksek puan aldığı gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn tutumları; Kültürler arası karşılaştırma; Türk-Kırgız ve Rus ebeveyn.

TURKISH, KYRGYZ AND RUSSIAN PARENTS CHILD-REARING ATTITUDES: CROSS-CULTURAL COMPARISON

Abstract

Every child is born into a cult and raised by parents who are cultural representatives. There are similarities in parenting attitudes of parents of each society, which are shaped by the influence of cultures more than individual differences. The aim of this research is to identify the differences and similarities in the childrearing attitudes of Turkish, Kyrgyz and Russian parents, who are geographically and culturally close. For this purpose, 394 Kyrgyz, 89 Turkish and 138 Russian parents living in Bishkek, Kyrgyzstan were reached. In the study, parental attitude scale developed by Demir and Şendil, in which reliability and validity studies of Kyrgyz and Russian forms were conducted for this research, was used. In the study; it was found that parents who represent three cultures showed more similarities in discipline and more differences in democratic attitudes. In the bilateral comparisons made, democratic attitudes of Turkish parents from Kyrgyz and Russian parents; it has been observed that Kyrgyz and Russian parents score higher than Turkish parents in the dimension of tight and loose discipline.

Keywords: Parental attitudes; Cross-cultural comparison; Turkish-Kyrgyz and Russian parents.

1. Giriş

Ana babalar belirli bir kültüre ait olduklarından dolayı çocuk yetiştirme konusunda hakim olan "kültürel senaryoları"nı takip ederler. Genel olarak, bir ebeveynin çocuk için yaptığı belki de en önemli şey, o çocuğun doğduğu kültürü belirlemektir (Weisner, 2002: 275-

281). Ebeveynliğin; inançlar, değerler, hedefler ve davranışlar da dahil olmak üzere birçok farklı birleşeni vardır. Bu boyutların her biri çocukların içine doğduğu makro sosyal sistemden etkilenir. Çocuk için bu makro sosyal sistemin temsilcisi anne babalardır. Başka bir ifade ile ebeveynlik, fiziksel ve sosyal bağlamlardan, çocuk yetiştirme geleneklerinden ve yetişkinlerin psikolojik özelliklerinden etkilenir (Wise vd., 2007).

Harkness ve arkadaşları (2007: 23-39), ebeveynlikle ilgili kültürel farklılıkların açıklanmasına yardımcı olmak için "ebeveyn etnotheories" terimini geliştirmişlerdir. Etnotheories, çocukların gelişim ve davranışları hakkında içinde yaşanılan kültür tarafından belirlenen toplu inançlardır ve çocukların bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimiyle ilgili normları içerir (Roer-Strier vd., 2001: 215-227). Araştırmacılar, genellikle, anne babaların bağlı oldukları kültürlerin beklentileri ile tutarlı çocuk yetiştirme hedeflerine sahip olduklarını kabul etmektedirler.

Günümüzde yapılan kültürler arası ebeveynlik araştırmaları; çocuk yetiştirme tutumları (ebeveynlik hedefleri, disiplin uygulamaları ve çocuk gelişimine ilişkin inançlar gibi) ile 'bireyselci' ve 'kollektivist' toplumların özellikleri arasında güçlü bir ilişkinin varlığını saptamıştır (Harwood vd., 2002: 21-46). Bireyci batı toplumlarının; özerkliğe, bağımsızlığa ve kendi başına bir şeyler yapabilme becerisine değer verdiği düşünülür. Böylece çocukların özerk olarak hareket etmesini ve erken yaşta inisiyatif kullanmalarını teşvik eder. Kolektivist geleneksel toplumlar çocuklarına; bireyin çıkarlarının üzerinde bir topluluk bilinci ve topluluk sorumluluğu kazandırmaya önem verir (Collier vd., 1999: 229-244).

Kültürel değişim, kültürün çocuk yetiştirme üzerindeki etkisini hafifletebilir. Kültürler arası temasın artması ebeveynlik modellerinde de değişimler meydana getirebilmektedir (Citlak vd., 2008: 56-65). Bunu en önemli kanıtı, kollektivist kültüre ait ebeveynlerin özellikle disiplin anlayışlarında son yıllarda değişimler olduğunu gösteren araştırmalardır. Bu konuda Avustralya'da yapılan bir araştırmada (Kolar vd., 2000: 78) ebeveynlerin fiziksel cezaya karşı tutumlarının kültürel geçmişlerine göre farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur.

Birçok araştırmacı, Asyalı ebeveynlerin Amerikan ebeveynlere kıyasla daha katı ve sıkı kontrollü olma eğiliminde olduklarını iddia etmektedir (Chang, 2007: 1-30). Moskova ve Taşkent'te yaşayan Özbek ve Rus aileler üzerinde yapılan bir araştırmada (Peretolcina vd., 2014: 124-125) ergen ile ailenin etkileşim parametreleri farklılıklar göstermiştir. Taşkent'teki ergenler aile ilişkilerini esnek olarak nitelerken ve Moskova'daki ergenler kesinlik ve kararlılık vurgusu yapmışlardır. İki toplumdaki ebeveynlerin ergenlere karşı yaklaşımlarında, tutarlılık, memnuniyet, bağlanma konularında önemli farklılıklar gözlenmiştir. Titizlik, duygusal yakınlık, kabul, iş birliği parametrelerinde ise iki topluma ait örneklem gruplarında farklılık bulunmamıştır. Moskova örneğindeki ergenler, hem anne hem de baba ile eşit

düzyeyle iletişim kurabildiklerini belirtirken, Özbek ergenler iletişim kurmada genellikle ebeveynlerden sadece birini kendilerine daha yakın görmekte dirler. Estonya ve Rusya'da ana baba tutumları konusunda yapılan bir araştırmada da (Chirkov, vd., 2001: 618-635), Rus ergenlerin ebeveynleri ve öğretmenlerinin daha fazla denetleyici oldukları saptanmıştır. Benzer bir araştırma (Saar, vd., 2006: 39-47) Estonyalı annelerin diğ er grupların annelerinden daha az kontrol uyguladığını ortaya koymuştur. Bununla birlikte son yıllarda yapılan araştırmalar Rus anne baba tutumlarının bireysel farklılıkların kabulü, kendiliğ indenlik ve bağımsızlık gibi bireyci değ erlere önem vermeye başladıklarını göstermektedir. Bununla birlikte, kolektivist değ erler okul öncesi öğretmenleri için hala çok önemlidir (Butovskaya vd., 2010: 153-170). Bu bulgular, ebeveynlerin değ işmeye başlamalarına karş ın öğretmenlerin daha muhafazakar davrandıklarını göstermesi bakımından önemlidir.

Özbek ve Rus toplumlarda anne baba tutumları ile ilgili araştırmaların dışında Orta Asya toplumlarında bu konuda yapılmış çalışma yok denecek kadar azdır. Bu konuda titiz bir taramanın yapılmasına rağmen özellikle Kırgızistan örnekle mi üzerinde yapılmış sadece bir araştırma saptanmıştır. Bu araştırmada (Gök, 2015: 75-89) Kırgızistan'da parçalanmış ailelere dikkat çekilmiş ve böyle bir durumda özellikle kız çocukların büyük anne ve büyük babalarca veya akrabaları tarafından yetiştirildiğ i vurgulanmıştır.

Ebeveynlik ile ilgili diğ er kültürler üzerinde yapılan pek çok araştırma mevcuttur. Çin, Kolombiya, İtalya, Ürdün, Kenya, Filipinler, İsveç, Tayland ve Amerika Birleş ik Devletleri örneklemleri üzerinde yapılan bir araştırmada (Bornstein vd., 2011: 214-237) anne babaların çocuklarının başarı ve başarısızlık sebepleri konusunda farklı atıflara sahip oldukları, annelerin babalara göre daha modern ebeveynlik tutumu sergiledikleri, babaların ise tüm kültürlerde annelere göre daha otoriter tutum benimsedikleri saptanmıştır. Tayland'da yapılan bir çalışmada ise (Tapanya, 2011: 190-198) anne babaların otoriter ya da demokratik tutum sahibi olmalarının çocuklarının başarı ve başarısızlığı üzerinde orta derecede bir etkide bulunduğ u saptanmıştır. Benzer çalışma İsveçli 77 aile üzerinde de gerçekleştirilmiş (Sorbring vd., 2011: 177-189); babaların, çocuklarda gözlenen başarısızlık ve davranış problemlerinin sorumlusu olarak anneleri gördükleri saptanmıştır. Roma ve Napoli'de yapılan bir araştırmada da (Bombi vd., 2011: 129-141); anne baba tutumlarının, yaş, eğitim düzeyi ve toplumsal statü değ işkenlerinden etkilendiğ i gözlenmiştir.

Aynı konuda Avrupa toplumları üzerinde de yapılmış çalışmalar vardır. Bunlardan bir tanesinde, İsveçli ebeveynlerin, İtalyan ve Yunan ebeveynlerine göre daha az otoriter oldukları saptanmıştır (Olivari vd., 2015: 244-258). ABD'de yapılan bir araştırmada ise; Avrupa kökenli Amerikalı annelerin çocuklarında bireysel özerkliğ in gelişmesini teşvik

ettikleri, buna karşılık Porto Riko'lu annelerin, çocukların ebeveynlerine bağlılığına önem verdikleri ortaya konmuştur (Harwood vd., 2002: 21-46). Çin ve Kanada örneklemi üzerinde yapılan bir çalışmada ise (Chen, 1999: 199-223) Çinli annelerin çocuklarına karşı daha sıcak ve sevecen tutumlara sahip oldukları; Kanadalı annelerin ise daha otoriter ve cezaya dayalı bir disiplin anlayışını benimsedikleri gözlenmiştir. Arjantin, Belçika, Fransız, İsrail, İtalyan, Japon ve ABD örneklemi üzerinde gerçekleştirilen bir başka araştırmada ise (Bornstein vd., 1998: 662-676), bu toplumların çocuk yetiştirme ile ilgili tutumlarında çok az benzerlikler bulunduğu gözlenmiştir. Bu araştırmada, 7 kültüre ait genç annelerin hem kişisel değerlendirmelerin hem de atıflarının kültürlerinin etkisi altında olduğu saptanmıştır.

Türkiye'de son yıllarda yapılan çalışmalar incelendiğinde, geçmişten günümüze aile-çocuk ilişkilerinde değişimlerin yaşandığı, ebeveynlerin çocuga karşı daha olumlu tutumlar sergilemeye başladıkları gözlenmektedir. Bununla birlikte, anne-baba tarafından çocuga hâlâ faydacı bir değer yüklendiği görülürken; sosyo-ekonomik düzey ve eğitim düzeyinin artmasıyla çocuk eğitime ve kişilik oluşumuna giderek artan bir önemin verildiği çeşitli araştırmalarda vurgulanmıştır (Şahin vd., 2007). Bununla birlikte ülkemizde bu konuda yapılan araştırma sonuçlarının birbirinden farklı bulgular içerdiği de görülmektedir. Türk toplumunda ebeveyn tutumları ile ilgili olarak, kültürler arası karşılaştırma içeren iki çalışma aşağıda özetlenmiştir.

271 Amerikalı, 921 Türk üniversite öğrencisine Ebeveyn Davranışı Çocuk Bildirimi Ölçeğinin uygulandığı bir çalışmada (Ayçiçeği vd., 2017: 95-110), kabul boyutuna yönelik puanların her iki kültür için de benzerlik gösterdiği, kontrol boyutlarında ise farklılıklar olduğu ortaya çıkmıştır. Söz Araştırmacılar bulgularını, anne babaların kabul ve kontrol odaklı tutumlarının Türkiye ve ABD'de benzer örüntüler oluşturduğu şeklinde yorumlamışlardır.

Bulgar ve Türk ebeveyn tutumlarının karşılaştırıldığı bir araştırmada ise (Çelik, vd., 2012: 370-385) 5-6 yaş arası çocukların anne babaları örneklem olarak seçilmiştir. Araştırmada; Türk anne babaların Bulgar anne babalara göre daha fazla koruyucu oldukları, buna karşılık daha fazla demokratik tutum sergiledikleri gözlenmiştir. Her iki toplumda da annelerin babalara kıyasla disipline daha az önem verdikleri de araştırmanın bulguları arasındadır. Kentsel alanlarda yaşayan ebeveynler, kırsal bölgelerde yaşayan ebeveynlerden daha fazla koruyucu, daha demokratik ve daha az disiplinlidir. Söz konusu araştırmada; eğitim durumu, cinsiyet, aile tipi ve konumu değişkenlerinin, çocuk yetiştirme tutumunun yordayıcısı olduğu buna karşılık, yaş ve çocuk sayısı değişkenlerinin toplam varyansa önemli ölçüde katkıda bulunmadığı da vurgulanmıştır.

Bu araştırmada yakın kültür ve komşuluk ilişkileri olan üç toplumun ebeveynlerinin çocuk yetiştirme tutumları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Bu amaçla Türkiye, Kırgızistan ve Rusya’da ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumları farklı değişkenler analiz edilmiştir. Bu kapsamda aşağıdaki problemlere cevap aranmıştır.

1. Türk, Kırgız ve Rus ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumları; cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, meslek, ekonomik durum, çocuk sayısı ve çocukların cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?

2. Türk, Kırgız ve Rus ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumları çocuğun sağlıklı ya da sağlıksız, gelişimi ve doğru ya da yanlış davranışlar edinmesinden birinci derecede sorumlu gördükleri faktöre göre farklılaşmakta mıdır?

2. Yöntem

Araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır.

2.1. Çalışma Grubu

Çalışma kapsamında Türkiye’den 394, Kırgızistan’dan 89 ve Rusya’dan 138 olmak üzere toplam 621 ebeveyne ulaşılmıştır. Çalışma grubunun ülkelere ve cinsiyet dağılımı ile ilgili detaylı bilgi Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Ülkelere Göre Cinsiyet Dağılımı

	Kırgız		Türk		Rusya		Toplam	
	f	%	F	%	f	%	f	%
Kadın	286	72,59	64	71,91	95	68,84	445	71,7
Erkek	108	27,41	25	28,09	43	31,16	176	28,3
Toplam	394	100,00	89	100,00	138	100,00	621	100,0

Tablo 1 incelendiğinde Kırgız örnekleminin % 72,59 kadın ve % 27,41’i erkektir. Türk anne babalar için bu dağılım % 71,91’i kadın ve % 28,09’u erkek ve Rus öreklemini için % 68,84’ü kadın ve % 31,16’sı erkek şeklindedir. Toplamda ise katılımcıların % 71,7’si kadın ve % 28,3’ü erkektir.

2.2. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada ebeveynlerin tutumlarını belirlemek için Demir ve Şendil (2008: 15-25) tarafından geliştirilen Ebeveyn Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Kullanılan ölçek “Sağlıklı Tutum (Demokratik Tutum)”, “Sıkı Disiplin (Otoriter Tutum)”, “Aşırı Koruyucu” ve “Gevşek Disiplin (İzin Verici Tutum)” olmak üzere dört boyuttan oluşmaktadır. Orijinal ölçekte Sağlıklı Tutum boyutunda 17 madde, Sıkı Disiplin boyutunda 11 madde, Aşırı Koruyucu boyutunda 9 madde ve Gevşek Disiplin boyutunda 9 madde yer almaktadır. Ölçeğin yapısının çalışma kapsamında toplanan veriler ile doğrulanıp doğrulanmadığını belirlemek için

doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Çoklu normal dağılım varsayımı sağlanmadığı için Robust Maksimum Likelihood yöntemi kullanılmıştır.

Doğrulayıcı faktör analizi yapılırken uyum indeksi değerleri, faktör yük değerleri ve hata varyansları incelenerek model veri uyumu değerlendirilmiştir. Tüm maddeler ile yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda uyum indeksi değerlerine göre model veri uyumu sağlanmasına rağmen faktör yük değeri 0,30'un altında kalan ve hata varyansı 0,90'nın üzerinde olan maddeler sen yüksek hataya sahip olandan başlanarak sırasıyla analiz dışında bırakılarak faktör yük değerleri, hata varyansları ve uyum indeksleri incelenmiştir. Gevşek disiplin boyutundaki dört madde (m1, m17, m31 ve m33) analiz dışında bırakıldıktan sonra model veri uyumu sağlanmıştır. Uyum indeksi değerleri, faktör yük değerleri (max-min) ve hata varyansı (max-min) değerleri Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 2. Ebeveyn Tutum Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

	χ^2	χ^2/sd	P	CFI	GFI	NFI	RMSEA	Faktör Yük Değerleri		Hata Varyansları	
								max	min	max	min
Ölçek	1814,34	2,23	0,00	0,95	0,84	0,92	0,045	0,75	0,29	0,91	0,43
Önerilen Değer		$\chi^2/df \leq 3$		$\geq 0,90$	$\geq 0,90$	$\geq 0,90$	$\leq 0,080$	$\geq 0,30$		$\leq 0,90$	

Tablo 2 incelendiğinde χ^2/sd değerinin 3'ten küçük olduğu görülmektedir ve verinin modele çok iyi uyum gösterdiği anlamına gelmektedir. Ayrıca CFI, NFI, RMSEA indeksleri açısından değerlendirildiğinde de model veri uyumunun olduğu görülmektedir. Bu durumda Ebeveyn Tutum Ölçeğinin dört madde atıldıktan sonra dört boyutlu yapıyı tam olarak doğruladığı söylenebilir. Diğer bir deyişle Ebeveyn Tutum Ölçeğinden elde edilen puanların yapı geçerliği sağlanmıştır.

2.3. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde ölçek puanlarının geçerliğini belirlemek için doğrulayıcı faktör analizi yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca ölçek puanlarının Türk, Kırgız ve Rus ebeveynleri için aynı anlam ifade edip etmediğini belirlemek için çoklu grup doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Ölçek puanlarının güvenilirliğini hesaplamak için Cronbach alfa katsayısı hesaplanmıştır. Türk, Kırgız ve Rus ebeveynlerinin ebeveyn tutum ölçeğinde belirlenen Demokratik, Otoriter, Aşırı Koruyucu ve İzin Verici davranışlarının farklı değişkenler göre (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslek, ekonomik durum, çocuk sayısı, çocuk cinsiyeti, çocuk gelişiminde sorumlu gördükleri faktör) farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için iki yönlü çok değişkenli varyans analizi kullanılmıştır. Analiz yapılmadan önce uç değer, normallik, varyans-kovaryans matrislerinin homojenliği

varsayımları kontrol edilmiştir. Uç değerlerin incelenmesinin z değerleri, mahalobis uzaklıkları ve kutu grafiği incelenmiştir. Uç değer olarak tespit edilen 34 Türkiye örnekleme verisi, 12 Kırgızistan örnekleme verisi ve 21 Rusya örnekleme verisi analiz dışında bırakılmıştır. Gerekli görüldüğü durumlar için kategori birleştirme yoluna gidilmiştir.

3. Bulgular

Türk, Kırgız ve Rus ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için iki yönlü çok değişkenli varyans analizi kullanılmıştır. Varyans-kovaryans matrislerinin homojenliği varsayımını test etmek için kullanılan Box's M testi anlamlı çıktığından dolayı Pillai's Trace değeri dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Sonuçlar Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Ebeveyn Tutumlarının Ülke, Cinsiyet ve Ülke*Cinsiyet Etkileşime Göre İncelenmesi

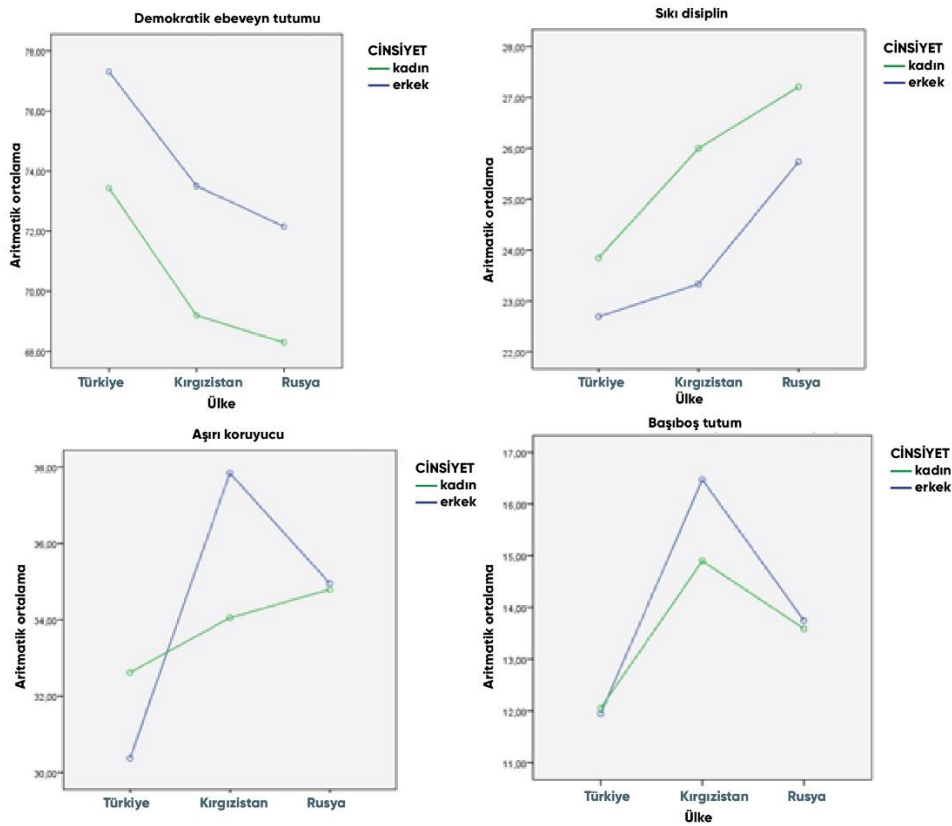
Etki	Pillai's Trace	F	p
Ülke	0,228	17,539	0,000
Cinsiyet	0,052	7,399	0,000
Ülke*Cinsiyet	0,028	1,923	0,053

Bağımlı değişken = Sağlıklı Tutum + Sıkı Disiplin + Aşırı Koruyucu + Gevşek Disiplin

Tablo 3 incelendiğinde ebeveyn tutumları sağlıklı tutum, sıkı disiplin, aşırı koruyucu ve gevşek disiplin davranışlarının bir birleşimi olarak ele alındığında Türk, Kırgız ve Rus ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumlarının farklılaştığı görülmektedir ($p<0,05$). Yapılan ikili karşılaştırmalarda Sağlıklı tutum boyutunda Türk ebeveynlerinin Kırgız ve Rus ebeveynlere göre daha yüksek puan aldığı belirlenmiştir. Sıkı Disiplin boyutunda Kırgız ve Rus ebeveynlerin Türk ebeveynlerinden daha yüksek puan aldığı ve Rus ebeveynlerin ise Kırgız ebeveynlerinden daha yüksek puan aldığı tespit edilmiştir. Aşırı Koruyucu boyutunda Kırgız ve Rus ebeveynlerin Türk ebeveynlerinden daha yüksek puan aldığı ortaya konulmuştur. Gevşek disiplin boyutunda ise boyutunda Kırgız ve Rus ebeveynlerin Türk ebeveynlerinden daha yüksek puan aldığı ve Kırgız ebeveynlerin ise Rus ebeveynlerinden daha yüksek puan aldığı saptanmıştır. Ayrıca ebeveyn tutumları sağlıklı tutum, sıkı disiplin, aşırı koruyucu ve gevşek disiplin davranışlarının bir birleşimi olarak ele alındığında cinsiyete göre anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Cinsiyet için yapılan ikili karşılaştırmalarda ise Sağlıklı Tutum ve Sıkı Disiplin boyutlarında ortalamalar arasında fark olduğu tespit edilirken Aşırı Koruyucu ve Gevşek Disiplin boyutları için ortalamalar çok

yakındır ve anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Sağlıklı Tutumda kadınların puanları daha yüksek iken Sıkı Disiplin boyutunda erkeklerin puanı daha yüksektir.

Ebeveyn tutumları sağlıklı tutum, sıkı disiplin, aşırı koruyucu ve gevşek disiplin davranışlarının bir birleşimi olarak ele alındığında Türk, Kırgız ve Rus ebeveynlerinin cinsiyetine göre çocuklarına yönelik tutumlarının farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Bu durum için ayrıca Şekil 1'deki ortak etki grafikleriyle incelenmiştir. Sağlıklı Tutum boyutu için her üç ülkede de kadınların puanları erkeklerden daha yüksektir. Sıkı Disiplin boyutu için ise her üç ülke için de erkeklerin puanları kadınları puanından daha yüksektir. Grafikte ülkelere göre Aşırı Koruyucu boyutunda farklılaşma olduğu görülmektedir. Türkiye'de babaların Aşırı Koruyucu boyutundan aldıkları puanlar annelere göre daha yüksek iken, Kırgızistan'da tam tersi annelerin Aşırı Koruyucu boyutundan aldıkları puanlar babalara göre daha yüksektir. Rusya'da ise anne ve babaların Aşırı Koruyucu boyutundan aldıkları puanlar birbirine çok yakındır. Gevşek Disiplin boyutunda ise en düşük ortalamaya sahip olan Türkiye'de anne ve babaların ortalama puanları oldukça yakındır. Kırgızistan'dan daha düşük ortalamalara sahip Rus ebeveynlerinde bu boyutta cinsiyete göre puanları birbirine oldukça yakındır. Ancak Kırgızistan'da annelerin Gevşek Disiplin boyutundan aldıkları puanlar babalara göre daha yüksektir.

Şekil 1. Ebeveyn tutumlarının ülke*cinsiyet etkileşimine göre incelenmesi

Türk, Kırgız ve Rus ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumlarının yaşlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için iki yönlü çok değişkenli varyans analizi kullanılmıştır. Varyans-kovaryans matrislerinin homojenliği varsayımını test etmek için kullanılan Box's M testi anlamlı çıktığından dolayı Pillai's Trace değeri dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Sonuçlar Tablo 4'te verilmiştir.

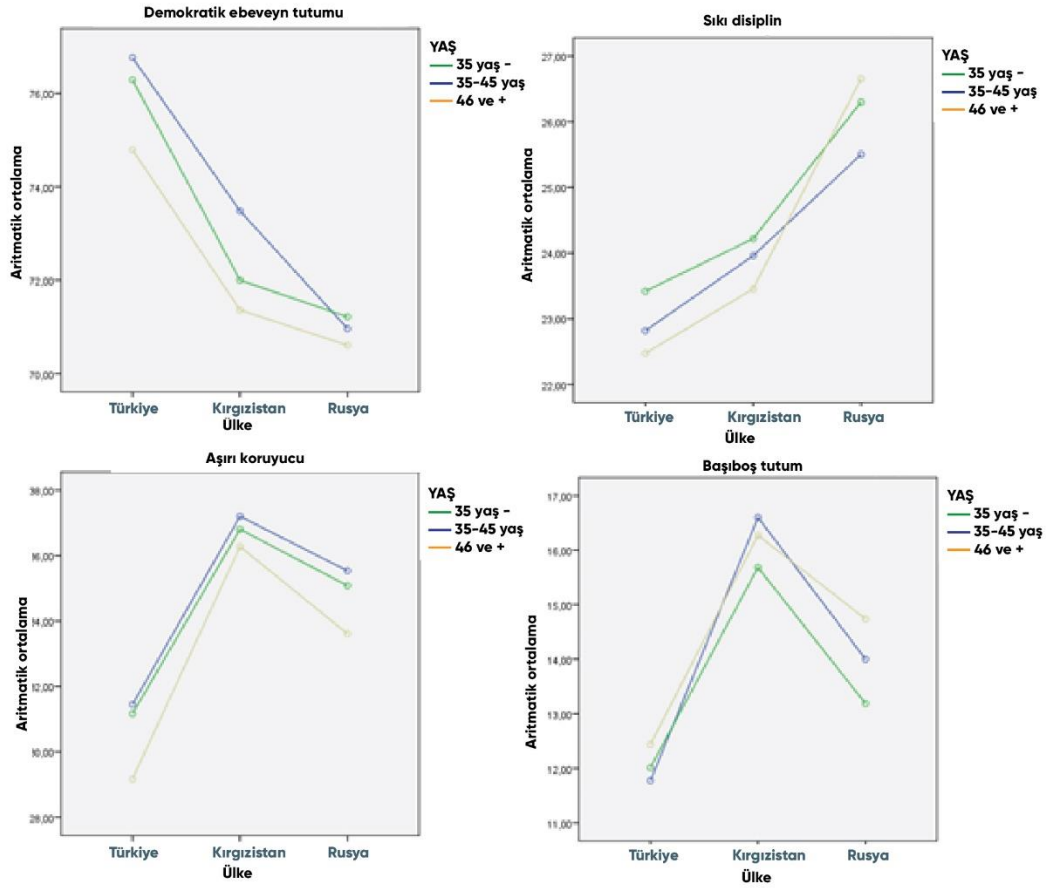
Tablo 4. Ebeveyn tutumlarının ülke, yaş ve ülke*yaş etkileşime göre incelenmesi

Etki	Pillai's Trace	F	P
Ülke	0,261	20,343	0,000
Yaş	0,021	1,455	0,169
Ülke*Yaş	0,013	0,442	0,972

Bağımlı değişken = Sağlıklı Tutum + Sıkı Disiplin + Aşırı Koruyucu + Gevşek Disiplin

Tablo 4 incelendiğinde ebeveyn tutumları sağlıklı tutum, sıkı disiplin, aşırı koruyucu ve gevşek disiplin davranışlarının bir birleşimi olarak ele alındığında yaşa göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$). Ebeveyn tutumları sağlıklı tutum, sıkı disiplin, aşırı koruyucu ve gevşek disiplin davranışlarının bir birleşimi olarak ele alındığında Türk, Kırgız ve Rus ebeveynlerinin yaşlarına göre çocuklarına yönelik tutumlarının farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Bu durum için ayrıca Şekil 2'deki ortak etki grafikleri ile de incelenmiştir. Sağlıklı Tutum boyutu için genel olarak her üç ülkenin puanların 35 yaş ve altındaki katılımcıların en yüksek ve 46 yaş üstü katılımcıların ise en düşük puanları aldıkları belirlenmiştir. Sıkı Disiplin boyutu için ise Türkiye ve Kırgızistan'daki ebeveynlerin 35-45 yaş arasında olanlar en yüksek puanı alırken 46 yaş ve üstü olanlar en düşük puanı almıştır. Bu boyutta Rus ebeveynler için durum biraz daha farklıdır. Rus ebeveynlerin yaşı 35 ve altı olanlar Sıkı Disiplin boyutundan en düşük puanı alırken 46 yaş ve üstü olanlar en yüksek puanı almıştır.

Aşırı Koruyucu boyutu için genel olarak her üç ülkenin puanların 35 yaş ve altındaki katılımcıların en yüksek ve 46 yaş üstü katılımcıların ise en düşük puanları aldıkları belirlenmiştir. Gevşek Disiplin boyutunda ise üç ülke içinde farklı durumlar söz konusudur. Türkiye'deki ebeveynlerden bu boyut için en yüksek puanı alan 46 yaş ve üstü iken en düşük puanı alan 35 yaş ve altı; Kırgızistan'daki ebeveynler için bu boyuttan en yüksek puanı alan 35 yaş ve altı iken en düşük puanı alan 36-45 yaşa arası ve Rusya'daki ebeveynler için bu boyuttan en yüksek puanı alan 46 yaş ve üstü iken en düşük puanı alan 36-45 yaş arasındakilerdir.

Şekil 2. Ebeveyn tutumlarının ülke*yaş etkileşimine göre incelenmesi

Türk, Kırgız ve Rus ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumlarının eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için iki yönlü çok değişkenli varyans analizi kullanılmıştır. Varyans-kovaryans matrislerinin homojenliği varsayımını test etmek için kullanılan Box's M testi anlamlı çıktığından dolayı Pillai's Trace değeri dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Sonuçlar Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. Ebeveyn tutumlarının ülke, eğitim durumu ve ülke*eğitim durumu etkileşime göre incelenmesi

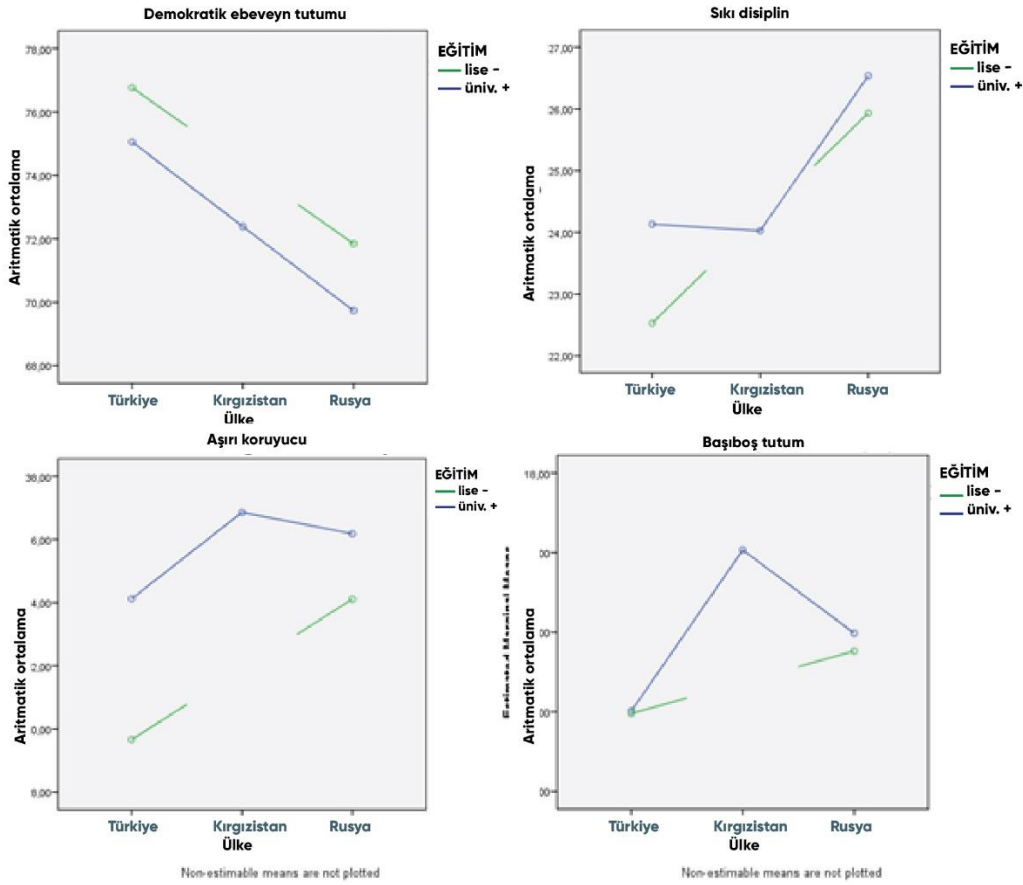
Etki	Pillai's Trace	F	P
Ülke	0,241	18,711	0,000
Eğitim Durumu	0,053	7,713	0,000
Ülke*Eğitim Durumu	0,009	1,208	0,306

Bağımlı değişken = Sağlıklı Tutum + Sıkı Disiplin + Aşırı Koruyucu + Gevşek Disiplin

Tablo 5 incelendiğinde ebeveyn tutumları sağlıklı tutum, sıkı disiplin, aşırı koruyucu ve gevşek disiplin davranışlarının bir birleşimi olarak ele alındığında eğitim durumuna göre anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$). Her boyut için yapılan karşılaştırmalar

soncunda Sağlıklı Tutum, Aşırı Koruyucu ve Gevşek Disiplin boyutlarında eğitim durumuna göre anlamlı farklılık olduğu belirlenirken Sıkı Disiplin boyutunda anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Sağlıklı Tutum ve Gevşek Disiplin boyutlarında eğitim durumu üniversite ve üstü olanların puanlarının eğitim durumu lise ve altı olanlardan daha yüksek olduğu belirlenirken Aşırı Koruyucu boyutunda eğitim durumu lise ve altı olanların puanlarının eğitim durumu üniversite ve üstü olanlardan daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Ebeveyn tutumları sağlıklı tutum, sıkı disiplin, aşırı koruyucu ve gevşek disiplin davranışlarının bir birleşimi olarak ele alındığında Türk ve Rus ebeveynlerinin eğitim durumlarına göre çocuklarına yönelik tutumlarının farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Bu durum ayrıca Şekil 3'deki ortak etki grafikleri ile de incelenmiştir. Sağlık Tutum boyutu için hem Türkiye'deki hem de Rusya'daki ebeveynlerden eğitim durumu üniversite ve üstü olanların puanları lise ve altı olanlara göre daha yüksektir. Sıkı Disiplin ve Aşırı Koruyucu boyutlarında ise hem Türkiye hem de Rusya için eğitim durumu lise ve altı olanların puanları eğitim durumu üniversite ve üstü olanlardan daha yüksektir. Gevşek Disiplin boyutunda ise hem Türkiye hem de Rusya için eğitim durumuna göre ortalama puanlar birbirine oldukça yakındır.

Şekil 3. Ebeveyn tutumlarının ülke* eğitim durumu etkileşimine göre incelenmesi

Türk, Kırgız ve Rus ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumlarının mesleğine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için iki yönlü çok değişkenli varyans analizi kullanılmıştır. Varyans-kovaryans matrislerinin homojenliği varsayımını test etmek için kullanılan Box's M testi anlamlı çıktığından dolayı Pillai's Trace değeri dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Sonuçlar Tablo 6'da verilmiştir.

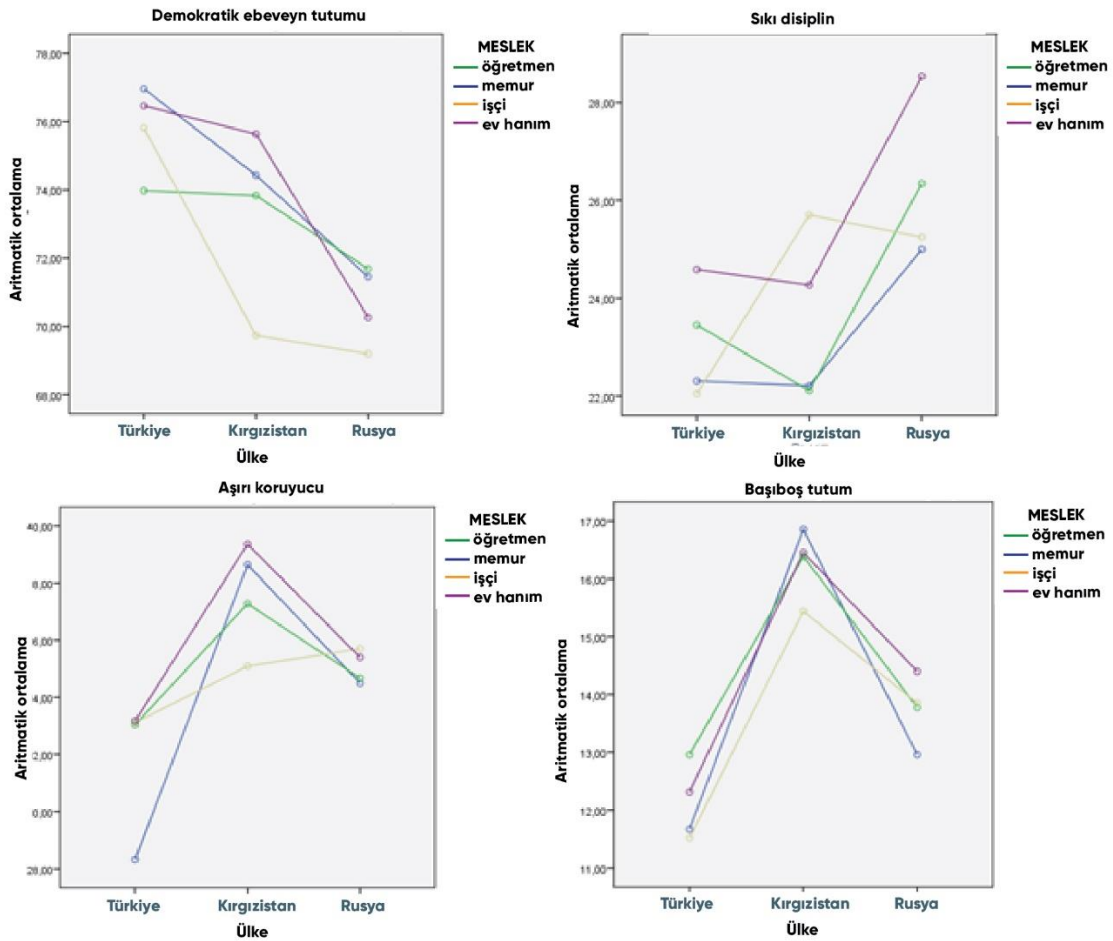
Tablo 6. Ebeveyn tutumlarının ülke, meslek ve ülke*meslek etkileşime göre incelenmesi

Etki	Pillai's Trace	F	P
Ülke	0,264	20,521	0,000
Meslek	0,039	1,798	0,043
Ülke*Meslek	0,081	1,874	0,006
Bağımlı değilken = Sağlıklı Tutum + Sıkı Disiplin + Aşırı Koruyucu + Gevşek Disiplin			

Tablo 6 incelendiğinde ebeveyn tutumları sağlıklı tutum, sıkı disiplin, aşırı koruyucu ve gevşek disiplin davranışlarının bir birleşimi olarak ele alındığında mesleğe göre anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Her boyut için yapılan karşılaştırmalar sonucunda Sağlıklı Tutum boyutunda öğretmenlerin ve ev hanımlarının memur ve işçi/serbest meslek grubuna göre daha yüksek puan aldığı tespit edilmiştir. Sıkı Disiplin boyutunda öğretmenlerin memur ve ev hanımlarından daha düşük puan aldıkları belirlenmiştir. Aşırı Koruyucu boyutunda ise öğretmenlerin memur, işçi/serbest meslek ve ev hanımlarından daha düşük puan aldıkları ortaya konulmuştur. Gevşek Disiplin boyutu için de öğretmenlerin memur ve işçilerden daha düşük puan aldıkları saptanmıştır.

Ebeveyn tutumları sağlıklı tutum, sıkı disiplin, aşırı koruyucu ve gevşek disiplin davranışlarının bir birleşimi olarak ele alındığında Türk ve Rus ebeveynlerinin mesleklerine göre çocuklarına yönelik tutumlarının farklılaştığı görülmektedir ($p<0,05$). Bu durum için ayrıca Şekil 5'teki ortak etki grafikleri ile de incelenmiştir. Sağlıklı Tutum boyutunda Türkiye'deki ebeveynlerin mesleklerine göre en yüksekten en düşük puana sıralanışı öğretmenler, ev hanımları, işçi/serbest meslek mensupları ve memurlar şeklindedir. Kırgızistan için bu sıralamanın ev hanımı, öğretmen, memur ve işçi/serbest meslek şeklinde olduğu ve Rusya için bu sıralamanın memurlar, öğretmenler, ev hanımları ve işçi/serbest meslek mensupları şeklinde olduğu belirlenmiştir. Sıkı Disiplin boyutunda ise Türkiye'deki ebeveynlerin mesleklerine göre en yüksekten en düşük puana sıralanışı ev hanımı, memur, öğretmen ve işçi/serbest meslek grubu şeklindedir. Kırgızistan için bu sıralamanın işçi/serbest meslek, ev hanımı, öğretmen ve memur şeklinde olduğu ve Rusya için bu sıralamanın ev hanımı, memur, işçi/serbest meslek mensubu ve öğretmenler şeklinde olduğu belirlenmiştir. Aşırı Koruyucu boyutu için Türkiye'deki ebeveynlerin ev hanımı, memur ve işçi/serbest meslek grubu için çok yakın ve öğretmenlerden

yüksek olduğu görülmektedir. Kırgızistan'daki ebeveynlerin bu boyut için mesleklerine göre en yüksekten en düşük puana sıralanışı ev hanımı, öğretmen, memur ve işçi/serbest meslek mensubu şeklindedir. Rusya'daki ebeveynler için ise ev hanımı ile işçi/serbest meslek grubundakilerin Aşırı Koruyucu boyutundaki puanları birbirine çok yakındır ve yine puanları birbirine çok yakın olan öğretmen ve memurlardan daha yüksektir. Gevşek Disiplin boyutunda ise Türkiye'deki ebeveynlerin mesleklerine göre en yüksekten en düşük puana sıralanışı memur, ev hanımı, öğretmen ve işçi/serbest meslek grubu şeklindedir. Kırgızistan'daki ebeveynlerin ise öğretmen olanların bu gruptan en yüksek puanı alırken en düşük puanlara işçi/serbest meslek mensuplarına ait olduğu görülmektedir. Kırgızistan'daki ebeveynlerin memur ve ev hanımlarının puanları ise oldukça yakındır. Rusya'daki ebeveynlerin ise ev hanımı olanların bu boyutta en yüksek puanı alırken en düşük puanlara öğretmenlerin sahip olduğu görülmektedir. Rusya'daki ebeveynlerin memur ve işçi/serbest meslek grubundaki puanları ise oldukça yakındır.

Şekil 4. Ebeveyn tutumlarının ülke*meslek etkileşimine göre incelenmesi

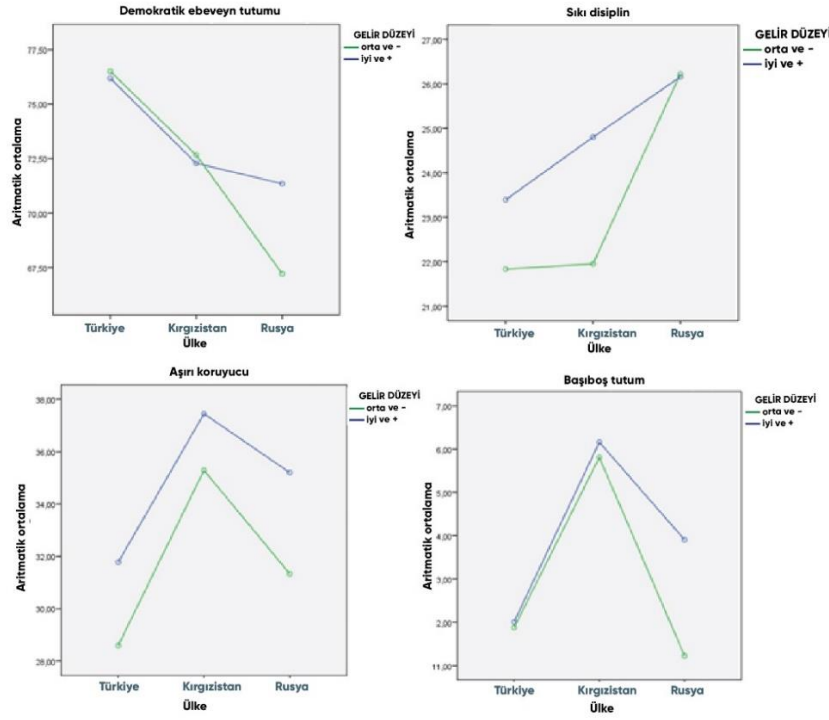
Türk, Kırgız ve Rus ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumlarının ekonomik duruma göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için iki yönlü çok değişkenli varyans analizi kullanılmıştır. Varyans-kovaryans matrislerinin homojenliği varsayımını test etmek için kullanılan Box's M testi anlamlı çıktığından dolayı Pillai's Trace değeri dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Sonuçlar Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Ebeveyn tutumlarının ülke, ekonomik durum ve ülke*ekonomik durum etkileşime göre incelenmesi

Etki	Pillai's Trace	F	P
Ülke	0,238	18,461	0,000
Ekonomik Durum	0,029	4,036	0,003
Ülke*Ekonomik Durum	0,017	1,154	0,324
Bağımlı değişken = Sağlıklı Tutum + Sıkı Disiplin + Aşırı Koruyucu + Gevşek Disiplin			

Tablo 7 incelendiğinde ebeveyn tutumları sağlıklı tutum, sıkı disiplin, aşırı koruyucu ve gevşek disiplin davranışlarının bir birleşimi olarak ele alındığında ekonomik duruma göre anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$). Her boyut için yapılan karşılaştırmalar sonucunda Sağlıklı Tutum ve Sıkı Disiplin boyutunda ekonomik duruma göre anlamlı farklılık görülmez iken, Aşırı Koruyucu ve Gevşek Disiplin boyutlarında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Aşırı Disiplin ve Gevşek Disiplin boyutunda ekonomik durumu orta ve altı olan ebeveynlerin ekonomik durumu iyi olanlardan daha yüksek puan aldıkları belirlenmiştir.

Ebeveyn tutumları sağlıklı tutum, sıkı disiplin, aşırı koruyucu ve gevşek disiplin davranışlarının bir birleşimi olarak ele alındığında Türk ve Rus ebeveynlerinin ekonomik duruma göre çocuklarına yönelik tutumlarının farklılaşmadığı görülmektedir ($p > 0,05$). Bu durum için ayrıca Şekil 5'deki ortak etki grafikleri ile de incelenmiştir. Sağlıklı Tutum boyutu için hem Türkiye'deki hem de Kırgızistan'daki ebeveynlerin puanlarının ekonomik duruma göre birbirine göre çok yakın ve ekonomik durumu iyi olanların puanlarının çok az miktarda ekonomik durumu orta ve altında olanlara göre yüksek olduğu görülmektedir. Rusya için ise durum biraz daha farklıdır. Rusya'daki ebeveynlerin ekonomik durumu orta ve altı olanların Sağlıklı Tutum boyutundan aldıkları puanların ekonomik durumu iyi olanlara göre daha yüksek oldukları belirlenmiştir. Sıkı Disiplin boyutu için hem Türkiye'deki hem de Kırgızistan'daki ebeveynlerin ekonomik durumu orta ve altında olanların puanlarının ekonomik durumu iyi olanlardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Rusya'daki ebeveynlerin ise ekonomik duruma göre Sıkı Disiplinlin boyutundaki puanları benzerdir. Aşırı Koruyucu ve Gevşek Disiplin boyutları için her üç ülkede de ekonomik durumu orta ve altı olan ebeveynlerin puanları ekonomik durumu iyi olanlardan daha yüksektir.

Şekil 5. Ebeveyn tutumlarının ülke*ekonomik durum etkileşimine göre incelenmesi

Türk, Kırgız ve Rus ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumlarının çocuk sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için iki yönlü çok değişkenli varyans analizi kullanılmıştır. Varyans-kovaryans matrislerinin homojenliği varsayımını test etmek için kullanılan Box's M testi anlamlı çıktığından dolayı Pillai's Trace değeri dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Sonuçlar Tablo 8'de verilmiştir.

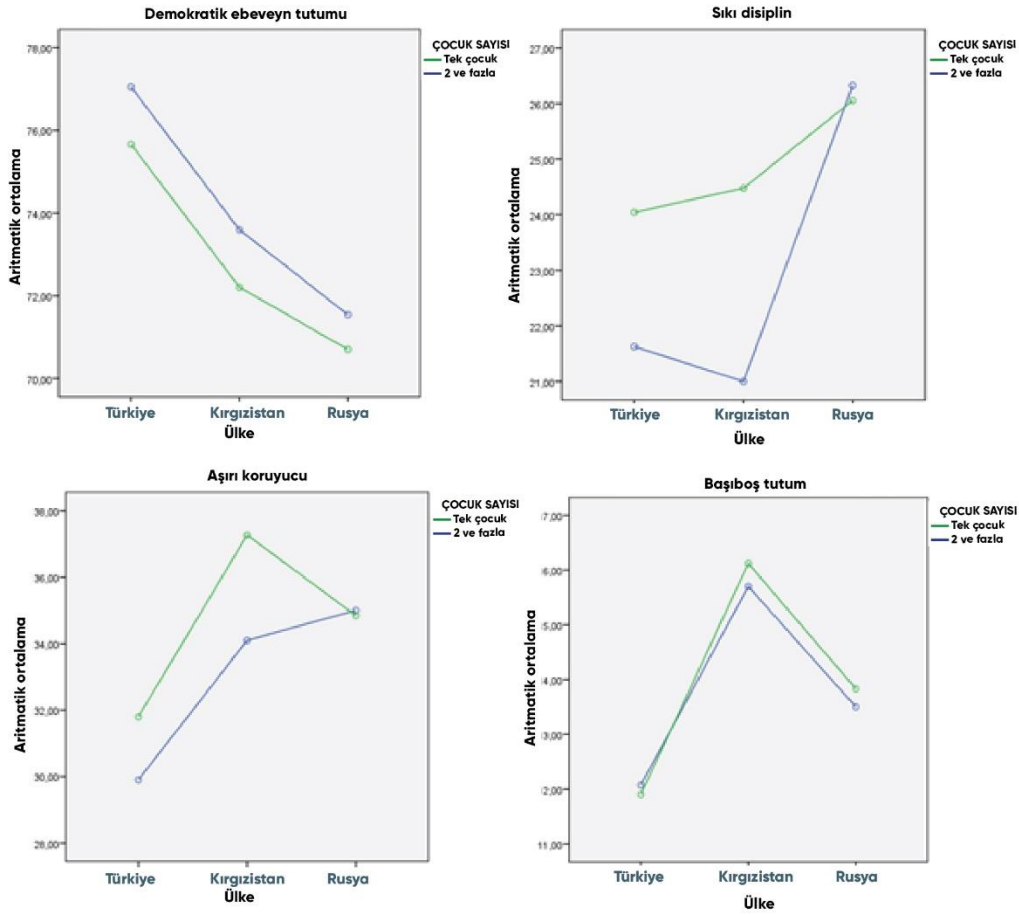
Tablo 8. Ebeveyn tutumlarının ülke, çocuk sayısı ve ülke*çocuk sayısı etkileşime göre incelenmesi

Etki	Pillai's Trace	F	P
Ülke	0,237	18,356	0,000
Çocuk Sayısı	0,015	2,123	0,077
Ülke*Çocuk Sayısı	0,016	1,094	0,365

Bağımlı değişken = Sağlıklı Tutum + Sıkı Disiplin + Aşırı Koruyucu + Gevşek Disiplin

Tablo 8 incelendiğinde ebeveyn tutumları sağlıklı tutum, sıkı disiplin, aşırı koruyucu ve gevşek disiplin davranışlarının bir birleşimi olarak ele alındığında çocuk sayısına göre anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Ebeveyn tutumları sağlıklı tutum, sıkı disiplin, aşırı koruyucu ve gevşek disiplin davranışlarının bir birleşimi olarak ele alındığında Türk ve Rus ebeveynlerinin çocuk sayısına göre çocuklarına yönelik tutumlarının farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Bu durum için ayrıca Şekil 6'da sunulan ortak etki grafikleri ile de incelenmiştir. Sağlıklı Tutum boyutu için her üç ülkede çocuk sayısı tek olan ebeveynlerin

aldıkları puanlar çocuk sayısı 2 ve daha fazla olanların aldıkları puanlardan yüksektir. Sıkı Disiplin boyutunda ise Türkiye ve Kırgızistan'daki ebeveynlerden çocuk sayısı 2 ve daha fazla olanların puanları çocuk sayısı tek olanlara göre daha yüksektir. Bu boyut için Rusya'daki ebeveynlerin çocuk sayısına göre puanların birbirine çok yakın olduğu görülmekle birlikte tek çocuğa sahip ebeveynlerin 2 ve daha fazla çocuğa sahip ebeveynlerden puanları daha yüksektir. Aşırı koruyucu boyutundaki durum da Sıkı Disiplin boyutundakine benzerdir. Gevşek Disiplin boyutu için ise her üç ülke için çocuk sayısına göre puanların oldukça yakın olduğu görülmektedir.

Şekil 6. Ebeveyn tutumlarının ülke*çocuk sayısı etkileşimine göre incelenmesi

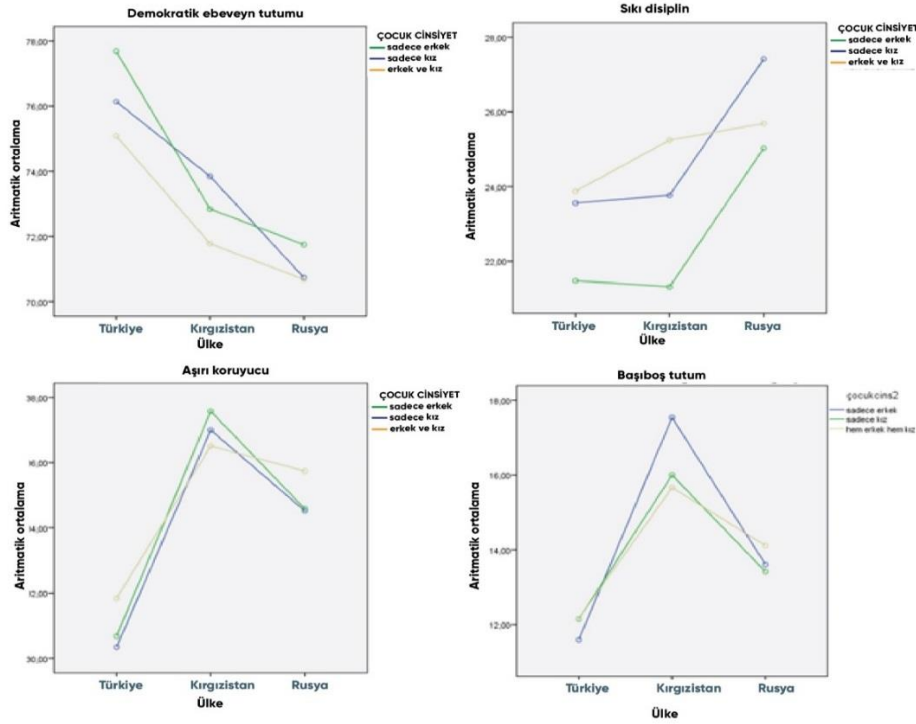
Türk, Kırgız ve Rus ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumlarının çocuk cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için iki yönlü çok değişkenli varyans analizi kullanılmıştır. Varyans-kovaryans matrislerinin homojenliği varsayımını test etmek için kullanılan Box's M testi anlamlı çıktığından dolayı Pillai's Trace değeri dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Sonuçlar Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Ebeveyn tutumlarının ülke, çocuk cinsiyeti ve ülke*çocuk cinsiyeti etkileşime göre incelenmesi

Etki	Pillai's Trace	F	p
Ülke	0,306	24,537	0,000
Çocuk Cinsiyeti	0,026	1,786	0,076
Ülke*Çocuk Cinsiyeti	0,025	0,841	0,639

Bağımlı değişken = Sağlıklı Tutum + Sıkı Disiplin + Aşırı Koruyucu + Gevşek Disiplin

Tablo 9 incelendiğinde ebeveyn tutumları sağlıklı tutum, sıkı disiplin, aşırı koruyucu ve gevşek disiplin davranışlarının bir birleşimi olarak ele alındığında çocuk cinsiyetine göre anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Ebeveyn tutumları sağlıklı tutum, sıkı disiplin, aşırı koruyucu ve gevşek disiplin davranışlarının bir birleşimi olarak ele alındığında Türk ve Rus ebeveynlerinin çocuk cinsiyetine göre çocuklarına yönelik tutumlarının farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Bu durum için ayrıca Şekil 7’de sunulan ortak etki grafikleri ile de incelenmiştir. Sağlıklı Tutum boyutu için sadece kız çocuğuna sahip ebeveynlerin aldıkları puanlar en yüksek hem kız hem de erkek çocuğuna sahip ebeveynlerin aldıkları puanlar en düşüktür. Kırgızistan için bu boyutta sadece erkek çocuğuna sahip olan ebeveynlerin puanları en yüksek hem kız hem de erkek çocuğuna sahip ebeveynlerin puanları en düşüktür. Rusya için ise Sağlıklı Tutum boyutunda sadece kız çocuğa sahip ebeveynlerin puanları en yüksek ve sadece erkek ile hem kız hem erkek çocuğa sahip ebeveynlerin puanları oldukça yakındır. Sıkı Disiplin boyutu için hem Türkiye hem de Kırgızistan için hem kız hem de erkek çocuğa sahip ebeveynlerin puanları daha yüksek sadece kız çocuğa sahip ebeveynlerin puanları ise en düşüktür. Rusya için bu boyuttaki puanlara bakıldığında sadece erkek çocuğa sahip ebeveynlerin puanlarının en yüksek sadece kız çocuğuna sahip ebeveynlerin puanlarının en düşük olduğu görülmektedir. Aşırı Koruyucu boyutu için her üç ülkede çocuk cinsiyetine göre puanlar çok yakın olmak ile birlikte Türk ve Rus ebeveynlerin hem kız hem de erkek çocuk sahibi olanların puanları daha yüksek iken Kırgız ebeveynler için sadece kız çocuğu sahibi olanların puanları daha yüksektir. Gevşek Disiplin boyutu için Türkiye ve Rusya’daki ebeveynlerin puanları çocuk cinsiyetine göre birbirine yakındır, Kırgızistan’daki ebeveynler için ise sadece erkek çocuğa sahip ebeveynlerin puanları diğerlerine göre daha yüksektir.

Şekil 7. Ebeveyn tutumlarının ülke*çocuk cinsiyeti etkileşimine göre incelenmesi

Türk, Kırgız ve Rus ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumlarının çocuğun sağlıklı ya da sağlıksız, gelişimi ve doğru ya da yanlış davranışlar edinmesinden birinci derecede sorumlu gördükleri faktöre göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için iki yönlü çok değişkenli varyans analizi kullanılmıştır. Varyans-kovaryans matrislerinin homojenliği varsayımını test etmek için kullanılan Box's M testi anlamlı çıktığından dolayı Pillai's Trace değeri dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Sonuçlar Tablo 10'da verilmiştir.

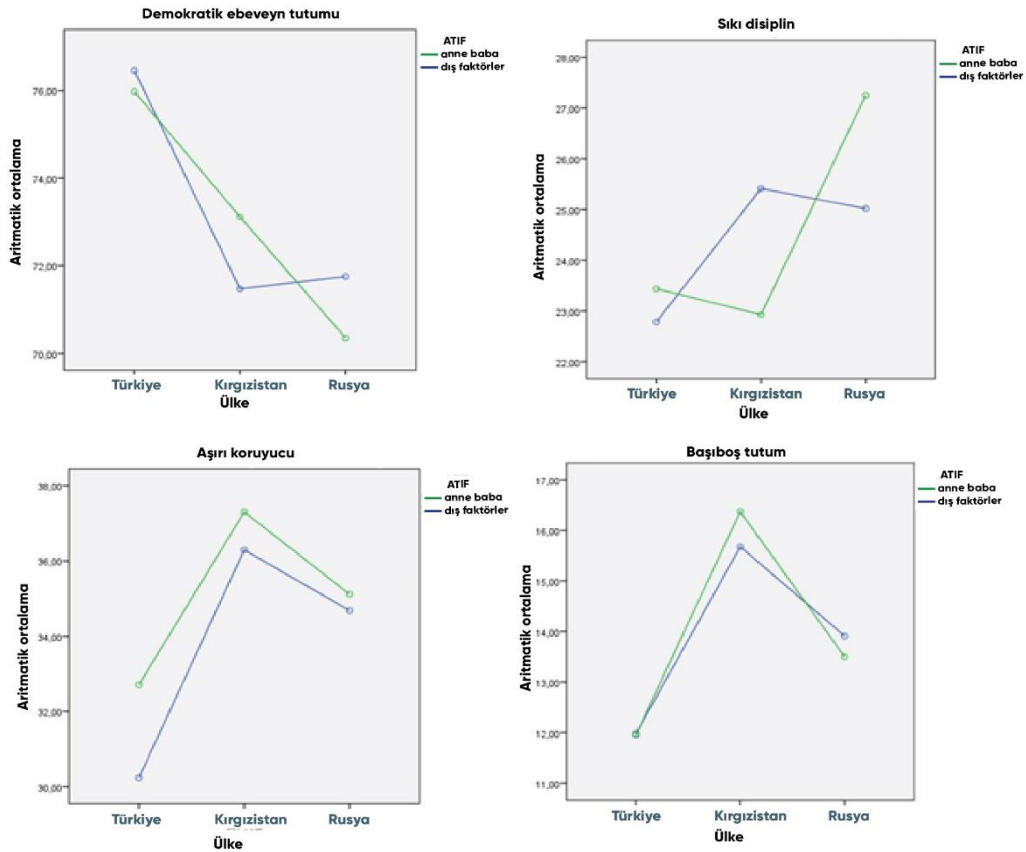
Tablo 10. Ebeveyn tutumlarının ülke, çocuk gelişiminden sorumlu görülen faktör ve ülke* çocuk gelişiminden sorumlu görülen faktör göre incelenmesi

Etki	Pillai's Trace	F	p
Ülke	,284	22,505	,000
Çocuk gelişiminde sorumlu gördükleri faktör	,007	,994	,411
Ülke* Çocuk gelişiminde sorumlu gördükleri faktör	,022	1,525	,144

Bağımlı değişken = Sağlıklı Tutum + Sıkı Disiplin + Aşırı Koruyucu + Gevşek Disiplin

Tablo 10 incelendiğinde ebeveyn tutumları sağlıklı tutum, sıkı disiplin, aşırı koruyucu ve gevşek disiplin davranışlarının bir birleşimi olarak ele alındığında çocuk gelişiminden sorumlu görülen faktör göre anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Ebeveyn tutumları sağlıklı tutum, sıkı disiplin, aşırı koruyucu ve gevşek disiplin davranışlarının bir birleşimi olarak ele alındığında Türk ve Rus ebeveynlerinin çocuk gelişiminden sorumlu

görülen faktör göre çocuklarına yönelik tutumlarının farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Bu durum için ayrıca Şekil 8’de sunulan ortak etki grafikleri ile de incelenmiştir. Sağlıklı Tutum boyutu için Türk ve Rus ebeveynlerin çocuk gelişiminde sorumlu görülen faktör olarak anne-baba olarak görenlerin puanı daha yüksek iken Kırgız ebeveynler için çocuk gelişiminde sorumlu görülen faktör olarak dış faktörleri görenlerin puanları daha yüksektir. Sıkı Disiplin boyutu içinde Türk ve Rus ebeveynlerin çocuk gelişiminde sorumlu görülen faktör olarak dış faktör olarak görenlerin puanı daha yüksek iken Kırgız ebeveynler için çocuk gelişiminde sorumlu görülen faktör olarak anne-baba görenlerin puanları daha yüksektir. Aşırı Koruyucu boyutu için her üç ülkede de çocuk gelişiminde sorumlu görülen faktörü dış faktör görenlerin puanları anne-baba olarak görenlerden daha yüksektir. Gevşek Disiplin boyutu için ise Tür ebeveynler için çocuk gelişiminde sorumlu görülen faktöre göre puanlar oldukça birbirine yakındır. Bu boyutta Kırgız ebeveynler için çocuk gelişiminde dış faktörleri sorumlu gören ebeveynlerin puanları daha yüksek iken Rus ebeveynler için çocuk gelişiminde anne-baba faktörünü sorumlu görenlerin puanı daha yüksektir.

Şekil 8. Ebeveyn tutumlarının ülke*çocuk gelişiminde sorumlu gördükleri faktör etkileşimine göre incelenmesi

4. Tartışma

Yapılan araştırma üç kültürde ebeveynlik tutumlarının benzer yönleri olduğu kadar, birbirinden farklı yönlerinin de olduğunu göstermiştir. Üç toplumun ebeveynleri disiplin konusunda daha fazla benzerlik sergilerken, demokratik tutum konusunda daha fazla farklılıklara sahiptir. Yapılan ikili karşılaştırmalarda Sağlıklı tutum olarak nitelendirilebilecek maddelerin toplandığı demokratik tutum boyutunda Türk ebeveynlerinin Kırgız ve Rus ebeveynlere göre daha yüksek puan aldığı belirlenmiştir. Sıkı Disiplin ve Gevşek disiplin boyutunda Kırgız ve Rus ebeveynlerin Türk ebeveynlerinden daha yüksek puan aldığı ve Rus ebeveynlerin ise Kırgız ebeveynlerinden daha yüksek puan aldığı tespit edilmiştir. Bir kültürdeki ebeveynlerin hem sıkı disiplin hem de başıboş tutum puanlarının yüksek olması, çocuk yetiştirme konusunda tutarsız bir tutum içinde oldukları şeklinde yorumlanabilir. Demokratik tutum ve Sıkı Disiplin boyutlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermesi ve babaların sıkı disiplin puanlarının annelerinkinden yüksek olması, pek çok araştırma sonucu ile uyum göstermektedir (Bombi, 2011: 129-141; Olivari, 2015: 244-258; Tapanya, 2011: 190-198). Anne ve babaların yaşlarına göre ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir farkın bulunmaması ise, örneklemin genç anne ve babalardan meydana gelmesi ile ilgili olabilir. Araştırmada 2-6 yaşında çocuğu olanla anne balalar incelenmiştir. Bu durumda da doğal olarak yaş grubu genç bir anne baba örnekleminde üzerinde çalışılmıştır. Bununla birlikte elde edilen bulgularda, aşırı koruyucu ebeveyn tutumu boyutu puanlarının üç ülke için de 35 yaş ve altındaki katılımcılarda gözlenmesi de anlamlıdır. Son yıllarda yeni kuşak ebeveynler için “halikopter ebeveyn” kavramı geliştirilmiştir. Birleşik devletlerde bir çocuğun öğretmenine, “öğretmenim annem halikopter gibi kafamın üzerinde dönüp duruyor” demesi ile ortaya çıkan yeni ebeveynlik akımı tam anlamıyla aşırı koruyucu anne baba davranışlarını içermektedir. Araştırmamızda, diğer yaş gruplarına kıyasla 35 yaşın altındaki ebeveynlerde aşırı koruyucu tutum puanlarının yüksek çıkması bu şekilde açıklanabilir. Anne babaların eğitim durumu, ebeveynlik tutumları üzerinde her zaman etkili bir değişken olmuştur (Butovskaya, 2010: 152-170; Bornstein, 2013: 258-265). Araştırmamızda, sıkı disiplin boyutu dışındaki 3 boyutta anne babaların eğitim durumu ile ebeveynlik tutumları arasında anlamlı fark saptanmıştır. Bu farkın sadece sıkı disiplin boyutunda gözlenmemiş olması, üç toplumun da disiplin konusunda sosyal genetiğinin bulunduğu şeklinde yorumlanmıştır. Rus toplumu bir çok alanda kural ve disiplini önemli görmesiyle bilinir (Butovskaya, 2010: 153-170; Peretolcina, 2014: 124-128; Chirkov, 2001: 618-635). Kırgız toplumunda büyüklere ve toplumsal geleneklere itaat önemli bir erdemdir (Gök, 2015: 75-89). Türk toplumu da her ne kadar batılılaşma yönünde değişim yaşıyor görünse de aslında geleneklerini önemseyen bir toplumdur (Ayçiçeği, vd., 2017: 95-110). Her üç toplumun geçmişinde de çocuk eğitiminde disiplin vurgusu ağır basmaktadır.

Gevşek disiplin boyutunda, eğitim durumu üniversite ve üstü olanların puanlarının yüksek bulunması da ayrıca anlamlıdır. Anne babaların eğitim düzeyi arttıkça aile yapısının “çocuk merkezli”ye doğru bir gidişi söz konusu olmaktadır. Bazı kaynaklar bu duruma “çocuk erkil aile yapısı” ismini vermişlerdir (Harkness, 2007: 23-39) Bu durum eğitim düzeyi göreceli olarak diğer gruplardan daha yüksek olan ebeveynlerde daha sık rastlanmaktadır. Araştırmadaki bu bulgunun da bu duruma işaret ettiği düşünülmektedir. Araştırmada üç kültürdeki anne babaların ebeveynlik tutumlarının mesleklerine göre de farklılaştığı saptanmıştır. Sağlıksız tutum olarak nitelendirdiğimiz, aşırı disiplin, aşırı hoşgörü ve başıboş tutum boyutlarının toplamında mesleği öğretmen olanlar ve ev hanımları göreceli olarak diğer gruplara kıyasla daha düşük puanlar almışlardır. Öğretmen ve ev hanımlarının demokratik ebeveynlik puanları da diğer gruplara göre daha yüksektir. Bu durum, öğretmenlerin mesleki bilgilerinin kendi ebeveynlik tutumlarında da kullanılmış olabileceği şeklinde yorumlanmıştır. Ev hanımları ise ebeveynlik konusunda, işçi ve serbest meslek gruplarına göre daha deneyimli ve modelleme ile öğrenilmiş bilgi ve becerilere sahip olabilirler. Araştırmada ekonomik duruma göre de ebeveynlik tutumları arasında anlamlı farklılık saptanmıştır. Ekonomik durum, bir çok tutum ve davranış üzerinde belirleyici bir değişkendir (Weisner, 2002: 275-281; Roer-Strier, 2001: 215-227). Bu güçlü özelliğinden dolayı bireylerin ebeveynlik tutumları üzerinde de bir etkisinin olması doğal görülmüştür. Ekonomik duruma göre oluşan farkın gevşek disiplin boyutlarında gözlenmesi, düşük ekonomik düzeye sahip ailelerin bu ebeveyn tutumuna daha fazla sahip olması ile açıklanabilir. Başka bir ifade ile ailenin ekonomik durumu zayıfladıkça, çocukları üzerindeki etkisi de azalmakta ve başıboş ebeveynlik tutumu ortaya çıkmaktadır. Ancak Rus örneğinde durum tamamen farklı gözlenmiştir. Rus anne babalar arasında gelir durumu görece olarak daha düşük olanların sağlıklı tutumları daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgunun açıklanması Rus toplumunun özellikleri hakkında daha fazla bilgi edinilmesini gerektirmektedir.

Araştırmada ebeveynlik tutumlarının çocuk sayısından etkilenmediği bulunmuştur. Bu durum örneklem yapısından kaynaklanmış olabilir. Örneklem olarak 2-6 yaş grubunun ebeveynleri seçildiği için, doğal olarak bu yaş grubunda 1 ve 2 çocuk sahibi aileler çoğunluktadır. Araştırma çocuk sayısı 3’den fazla aileler üzerinde yapıldığında, ebeveyn tutumlarında farklılıkların gözlenmesi de olasıdır.

Araştırmada ebeveyn tutumlarının çocuklarının cinsiyetinden etkilenmediği de gözlenmiştir. Bu bulgu birkaç şekilde yorumlanabilir. Araştırmamızda bilgi toplanan ebeveynlerin 2-6 yaşında çocuklarının bulunması, dolayısıyla çocukların henüz buluğ ve ergenlik döneminde olmamaları, onalar karşı ebeveynlik tutumunun aynı ya da benzer olmasını getirmiş olabilir. Çocukların cinsiyetlerine göre anne aba tutumlarındaki farklılığın daha ileri yaşlarda ortaya

çıkması olasıdır. Başka bir açıdan bakıldığında, anne babaların çocuklarını yetiştirirken özellikle erkek çocukların lehine olan tutumlar artık ortadan kalkmakta ve daha adil ebeveyn tutumları yaygınlaşmakta olabilir. Başka bir ifade ile ebeveynlerin, çocuklarının cinsiyetlerine göre farklı tutum gösterme ve ayrımcılık yapma özellikleri azalıyor olabilir.

Türk, Kırgız ve Rus ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumlarının çocuğun sağlıklı ya da sağlıksız, gelişimi ve doğru ya da yanlış davranışlar edinmesinden birinci derecede sorumlu gördükleri faktöre sorulmuş ve seçenek olarak anne-baba, okul, hükümet, çevre verilmiştir. Türk ve Rus ebeveynlerinin çocuk gelişiminden sorumlu görülen faktör göre çocuklarına yönelik tutumlarının farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Sağlıklı Tutum boyutu için Türk ve Rus ebeveynlerin çocuk gelişiminde sorumlu görülen faktör olarak anne-baba olarak görenlerin puanı daha yüksek iken Kırgız ebeveynler için çocuk gelişiminde sorumlu görülen faktör olarak dış faktörleri görenlerin puanları daha yüksektir.

Sıkı Disiplin tutumu ağır basan Türk ve Rus ebeveynlerin atfının ise dış faktörler olduğu saptanmıştır. Bu durum, sıkı disiplin sergileyen ebeveynlerin, çocuklarda gözlenmesi olası olan istenmeyen davranışların kendilerinden kaynaklanmayacağı düşüncesinde olduklarını göstermektedir.

Sonuç olarak, araştırma bulguları bir bütün olarak değerlendirildiğinde; Türk ebeveynlerin batı kültürüne, Kırgız ebeveynlerin ise Asya kültürüne daha yakın tutumlar gösterdiği söylenebilir. Bu durum özellikle ebeveyn tutumlarının disiplin boyutunda daha belirgindir. Bu durum, başka birçok araştırmada elde edilen bulgularla uyum içindedir. Harwood (2002)' de ebeveyn tutumlarının 'bireyselci' ve 'kollektivist' toplumların izlerini taşıdığını vurgulamıştır. (Harkness, 2007: 23-39; Harwood vd., 2002: 21-46; Collier, 1999: 229-244;).

Kırgız ebeveynlerin hem aşırı disiplin, hem de başıboş tutumun ikisinden de yüksek puan almaları, aynı zamanda çocuklarının eğitime ilişkin atıflarının dış odaklı olması, ebeveynlik konusunda tutarsız bir tutum içinde oldukları şeklinde yorumlanabilir. Aynı şekilde Türk ve Rus anne babaların, çocuklarının eğitimi ve gelişimi konusunda yaptıkları atıfta, aşırı disiplin sergileyen ebeveynlerin atıfları da dış odaklıdır. Bütün bunlar her üç toplumun da ebeveynlik konusunda belli düzeyde karmaşa içinde oldukları şeklinde yorumlanabilir. Başka bir ifade ile, özellikle küreselleşme ve kültürler arası etkileşimin bir sonucu olarak batı kültürü ile doğu kültürü arasında gidiş gelişler yaşamının izleri olarak da yorumlanabilir. Kültürel değişim, kültürün çocuk yetiştirme üzerindeki etkisini hafifletebilir. Citak (2008: 56-65), kültürler arası temasın artmasının ebeveynlik modellerinde değişimler meydana getirdiğine dikkat çekmiştir.

Kaynakça

- Ayçiçeği, A. ve Sunar, D. (2017). Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Bağıntılarının Kültür içi ve Kültürlerarası Karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 32 (79), ss.95-110
- Bombi AS, Pastorelli C, Bacchini D, Di Giunta L, Miranda MC, Zelli A. (2011). Attributions and Attitudes of Mothers and Fathers in Italy. Attributions and Attitudes of Mothers and Fathers in Italy. *Parent Sci Pract*. 11(2-3):129-141.
- Bornstein, M. H. (2013). Parenting and Child Mental Health: A Cross-Cultural Perspective. *World Psychiatry*. 2013 Oct; 12(3): 258-265. DOI: 10.1002/wps.20071
- Bornstein, M. H., Putnick, D. L. ve Lansford, J. E. (2011). Parenting Attributions and Attitudes in Cross-Cultural Perspective. *Parent Sci Pract: 1; 11(2-3): 214-237*.
- Bornstein, M. H., Haynes, M., Azuma, H., Galperfn, C., Maital, S., Ogino, M., Painter, K., Pascual, L., Pecheux, M.G., Rahn, C., Toda, S., Venuti, P. Vyt, A. Ve Barbara W. (1998). A Cross-National Study of Self-Evaluations and Attributions in Parenting'Argentina, Belgium, France, Israel, Italy, Japan, and the United States Developmental, *Psychology In the Public Domain 1998, Vol. 34, No. 4*, 662-676
- Butovskaya, M. L. ve Demianovitsch, A. N. (2010) Social Competence and Behavior Evaluation (SCBE-30) and Socialization Values (SVQ): Russian Children Ages 3 to 6 Years, *Early Education and Development*, 13:2, 153-170, DOI: 10.1207/s15566935eed1302_3
- Chang, M. (2007). Cultural Differences in Parenting Styles. *Carnegie Mellon University Research Showcase*, p.1-30
- Chen X, Rubin KH, Li, B. (1999). Adolescent Outcomes of Social Functioning in Chinese Children. *Int Behav Dev*; 23: 199-223.
- Chirkov, V. I. ve Ryan, R. M. (2001). Parent and Teacher Autonomy Support in Russian and U. S. Adolescents: Common Effects on Well-Being and Academic Motivation. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32, 618-635
- Citlak, B., Leyendecker, B., Schölmerich, A., Driessen, R. and Harwood, R.L. (2008). Socialization Goals Among First- And Second-Generation Migrant Turkish And German Mothers, *International Journal of Behavioral Development*. 32 (1), 56-65. DOI: 10.1177/0165025407084052
- Collier A.F., McClure F.H., Collier, J. Otto, C. ve Polloi, A. (1999). Culture specific view of child maltreatment and parenting stysel in a Pacific Island community. *Child Abuse & Neglect*, 23, 229-244
- Çelik, İ., Halmatov, M. ve Sarıçam, H. (2012). *Bulgarian Journal of Science and Education Policy (BJSEP)*, Volume 6, Number 2, ss. 370-385
- Demir, E. K. ve Şendil, G. (2008). Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ), *Türk Psikoloji Yazıları*, 11 (21), 15-25
- Gök, M. (2015). Bişkek Şehrindeki 9. 10. ve 11.Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarılarını Etkileyen Bazı Faktörlerin Analizi. *Manas Journal of Social Studies*, Vol.: 4, No: 1: 75-89
- Harkness, S., Super, C.M., Tijen, N. V. (2007). Individualism And The “Western Mind” Reconsidered: American And Dutch Parents' Ethnotheories of The Child. *New Dir Child Adolesc Dev. Spring; (87): 23-39*. <https://doi.org/10.1002/cd.23220008704>
- Harwood R, Leyendecker B, Carlson V.(2002). Parenting Among Latino Families in the U.S. In: Bornstein MH (ed). *Handbook of Parenting, Vol. 4: Applied parenting, 2nd ed*. Mahwah: Erlbaum, 2002:21-46.
- Kolar, V., ve Soriano, G. (2000). *Parenting in Australian Families: A Comparative Study of Anglo, Torres Strait Islander, And Vietnamese Communities* (Research Report No. 5). Melbourne: *Australian Institute of Family Studies*. 78 pp. ISSN: 1477-1477 ISBN: 0 642 39484 9
- Olivari MG, Hertfelt Wahn E, Maridaki-Kassotaki K, Antonopoulou K, Confalonieri E. (2015). Adolescent Perceptions of Parenting Styles in Sweden, Italy and Greece: An Exploratory Study. *Eur J Psychol.: 29;11(2): 244-258*.
- Peretolcina, D., Lidars, A. (2014). Cultural Differences in the Perception of Family Situation among Teens from Uzbek and Russian Families. *Procedia, Social and Behavioral Sciences, Volume 146*, Pages 124-128
- Roer-Strier, D., ve Rosenthal, M.K. (2001). Socialization in Changing Cultural Contexts: A Search For Images of The “Adaptive Adult” . *Social Work*, 46(3), 215-227 .
- Saar, A. ve Katrin Niglas (2006) Estonian and Russian Parental Attitudes to Childrearing and Play, *Early Child Development and Care*, 168:1, 39-47, DOI: 10.1080/0300443011680103
- Sorbring E, Gurdal S. (2011). Attributions and Attitudes of Mothers and Fathers in Sweden. *Parent Sci Pract: 1;11(2-3):177-189*.
- Tapanya, S. (2011). Attributions and Attitudes of Mothers and Fathers in Thailand. *Parent Sci Pract, 1;11(2-3):190-198*.
- Şahin,T. ve Cevher, F. N. (2007, 10-15 Eylül). Türk Toplumunda Aile-Çocuk İlişkilerine Genel Bir bakış. *ICANAS 38* (38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara.
- Weisner T.S. (2002). Ecocultural Understanding of Children's Developmental Pathways. *Human Dev*; 45: 275-281.
- Wise, S., & da Silva, L. (2007). Differential Parenting of Children From Diverse Cultural Backgrounds Attending Child Care. (Research Paper No. 39). Melbourne: *Australian Institute of Family Studies*. Retrieved January 6: from <http://www.aifs.gov.au/institute/pubs/rp39/rp39.pdf>.